

Стрижак Дмитро Ігорович

здобувач вищої освіти

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник:

Лабенська Лілія Леонідівна

кандидат юридичних наук, доцент

доцент кафедри права

Дніпровського гуманітарного університету

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ В МЕХАНІЗМІ ЗАХИСТУ КОНСТИТУЦІЇ

В теорії права в межах юридичної відповідальності за галузевою ознакою розрізняють конституційну, кримінальну, адміністративну, цивільну, дисциплінарну, матеріальну відповідальність.

Ю. Ткаченко визначив, що конституційно-правова відповідальність - це самостійний вид юридичної відповідальності, суть якого виявляється у необхідності суб'єкту, який вчинив конституційно-правове правопорушення (делікт), несприятливих правових наслідків, безпосередньо передбачених конституційним законом [1, с. 549–555].

На думку Ю. Фріцького, конституційно-правова відповідальність - це особливий вид соціальної відповідальності особи, об'єднань громадян тощо. Однак це специфічний вид юридичної відповідальності, зміст якої зумовлений провідною роллю конституційного права в системі національного законодавства України, незважаючи на те, що воно безпосередньо пов'язане з іншими видами юридичної відповідальності. Конституційно-правова відповідальність має досить складний політико-правовий характер, оскільки пов'язана з такими соціальними явищами, як люди, нація, держава, уряд, політика. Цей вид відповідальності виникає за конституційний делікт (правопорушення), що виявляється в особливих негативних наслідках для суб'єктів конституційного правопорушення [2, с. 24].

Важливим моментом, який підкреслює особливий характер конституційно-правової відповідальності, є порядок, процес його реалізації. Таким чином, основним способом реалізації цього виду юридичної відповідальності, як і будь-якого іншого виду, є суд. У той же час конституційно-правова відповідальність може бути реалізована шляхом прийняття рішень компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, а також використанням форм прямої демократії. Конституційна відповідальність відрізняється від інших видів юридичної відповідальності наявністю власних, спеціальних санкцій. Деякі з них можна вказати: а) дострокове реформування або розформування контрольованого органу; б) обмеження, позбавлення особливого статусу; в) тимчасова або повна заборона діяльності; г) відставка або звільнення з посади; д) визнання

нормативно-правового акта неконституційним тощо. Такі правові наслідки не настають при інших видах юридичної відповідальності.

Щодо співвідношення категорій "конституційно-правова відповідальність" та "конституційна відповідальність", можна погодитися з думкою Ю. Ткаченко, що їх не слід прирівнювати. Під "конституційною відповідальністю" слід розуміти відповідальність, передбачену лише нормами Конституції, а під "конституційно-правовою відповідальністю" розуміється відповідальність, передбачена як конституційними нормами, так і іншими нормами конституційного права. Але такий підхід не дає підстав для їх розмежування як окремих видів. Конституційна відповідальність є органічною та основною частиною конституційно-правової відповідальності.

Я підтримуємо думку І. Демиденка про те, що важливе місце у визначенні поняття "конституційно-правова відповідальність" посідає питання про її ідентичність із категорією "державно-правова відповідальність". Це пов'язано з тим, що багато вчених вважають державно-правову відповідальність особливим видом відповідальності за порушення Конституції, яка поєднує її з конституційно-правовою відповідальністю. Але, на наш погляд, поняття державно-правової та конституційно-правової відповідальності не можна ототожнювати. З одного боку, державно-правова відповідальність поглинає конституційно-правову, оскільки конституційні норми є частиною державно-правових норм. З іншого боку, обсяг поняття конституційно-правової відповідальності у своєму соціально-політичному значенні не може бути вичерпаний правовою концепцією державно-правових заходів відповідальності. До такого висновку можна дійти, виходячи з того, що конституційно-правова відповідальність у порівнянні з державною та юридичною відповідальністю дещо поєднує риси політико-правової відповідальності [3, с. 354–362].

Конституційна відповідальність поширюється на широке коло суб'єктів - фізичних та юридичних осіб. Ними можуть бути держава, державні органи, органи місцевого самоврядування, посадові особи, об'єднання громадян та окремі громадяни. Метою цього виду відповідальності є захист Конституції держави як Основного закону, що має найвищу юридичну силу та безпосередню дію. Ця мета досягається застосуванням таких санкцій до порушників конституційних норм: усунення з посади вищих державних службовців; відставка посадових осіб або всього органу; дострокове припинення повноважень державних органів чи посадових осіб; розпуск громадських об'єднань; визнання актів або їх окремих частин неконституційними; зупинення актів органів виконавчої влади [4, с. 497].

Правовий механізм захисту Конституції України здійснюється за допомогою спеціальних правових засобів і засобів, які є нормативно-правовими та організаційно-правовими механізмами забезпечення правового захисту Конституції України. Сукупність нормативних та організаційно-правових механізмів правового захисту Конституції України також називають гарантіями Конституції України.

Правовий захист Конституції України ідентичний гарантіям Конституції України, який слід розуміти як систему загальних та спеціальних умов та засобів, що забезпечують режим конституційної законності в усіх сферах соціального та державного устрою нашої держави.

Отже, важливим моментом, який відрізняє конституційно-правову відповідальність від інших видів юридичної відповідальності, є те, що вона часто має політичне забарвлення. Це пов'язано з тим, що переважна більшість його проявів відбувається в політико-правовій сфері суспільства.

Список використаних джерел:

1. Ткаченко, Ю. В. Форми (види) конституційно-правової відповідальності. Форум права. 2013. №2. С. 549–555.
2. Фрицький, О. Ф. Конституційне право України: підручник / О. Ф. Фрицький. К. :Юрінком Інтер, 2002. 536 с.
3. Демиденко, І. Теоретико-правове розуміння конституційно-правової відповідальності. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. 2004. №6. С. 354–362.
4. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. 2-е вид., перероб. і допов. К. : Юрінком Інтер, 2008. 688 с.